

Komentář R. Horvátha
Dá se považovat 3000
nakažených denně za
druhou vlnu?

strana 3

Vlasta Geryková:
Úspěch je v rukou
učitelů, rodičů
a samotných dětí

strana 4 a 5

Irena Eliášová:
Budou volby/Avela
o avri kidňipen

strana 6 a 7

ZPRÁVY

Česká republika – O hlasy voličů v letošních krajských volbách bude v celém Česku usilovat nejméně sedm Romů. Informuje o tom server Romea.cz. Jeden Rom, Cyril Koky, pak kandiduje do Senátu za Pirátskou stranu. Právě Piráti, jako vůbec první parlamentní strana v historii, nasadili Roma Karla Kariku jako lídra kandidátky v Ústeckém kraji a svého kandidáta na hejtmana. Dva Romové pak kandidují i za hnutí Svoboda a přímá demokracie Tomia Okamury, které je známé svými protiromskými a xenofobními výroky a je pravidelně zmiňováno ve zprávách o extremismu.

Štrasburk – Rada Evropy (RE) ve středu vyzvala Českou republiku, aby i nadále zlepšovala ochranu menšinových jazyků. Česko učinilo kroky pozitivním směrem v ochraně němčiny, polštiny a moravské chorvatštiny, uvádí zpráva tohoto nadnárodního orgánu. RE ale Česku zároveň připomněla nedostatečnou výuku romštiny na základních a středních školách. „Romštinu lze studovat na mnoha vysokých školách, ale její výuka na veřejných základních a středních školách je stále velice omezená,“ uvádí ve své zprávě Rada Evropy. Jedinou základ-

Pokračování na str. 2

Evropský parlament přijal důležité usnesení

Poslanci Evropského parlamentu projevili zásadní vůli, když poprvé ve své historii přijali převážnou většinou 545 hlasů usnesení vyzývající k rovnému postavení Romů. Domnívají se totiž, že v uplynulých letech na úrovni jednotlivých člen-

ských států EU ke zlepšení situace Romů nedošlo.

Nelegislativní usnesení EP vyzývá členské státy Evropské unie k vyšší podpoře vzdělávání Romů. Na přípravě dokumentu pracovala několik měsíců kancelář romského

europoslance z Německa Romea Franze (Zelení). Velký prostor věnuje dokument zvláště otázce segregace Romů na školách a požaduje odstranění všech jejích forem, včetně umísťování romských dětí do škol pro děti s mentálním postiže-

ním, které podle EP v některých členských státech přetrvává dodnes. Naprostý souhlas – kvalitní vzdělání představuje úspěch pro naše děti.

Pokračování na str. 3

Ministerstvo školství chce snížit počet pedagogických asistentů

Ministr školství Robert Plaga

foto: Jan Handrejch, Právo

Resort školství plánuje změny v podmínkách pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V praxi by to znamenalo, že by celé skupiny handicapovaných dětí přišly o podporu asistenta pedagoga. Případné přijetí nového znění vyhlášky by znamenalo uznání požadavku na asistenta jen pro skupiny žáků s mentálním postižením nebo poruchami chování. Celé to vnímám jako krok zpět, který odnesou ve výchovně-vzdělávacím systému potřební žáci.

Odebráním pedagogických asistentů se opět dostáváme do doby před rozsudkem D.H. Musíme mít na paměti, že jsme to byli my, kdo donutil evropské instituce přemýšlet o segregaci romských dětí ve školství. Byli to romští rodiče z Ostravy, kteří spustili proces inkluze u nás na základě rozsudku soudu ve Štrasburku.

Už se několikrát prokázalo, že se Romové v České republice i ve zbytku Evropy ocitají v sociálním vyloučení a dalších jevech v důsledku diskriminace. Romové jsou totiž zrcadlem společnosti, která nefunguje. To se prokázalo i v případech bydlení. Nejdříve sociální problém vnímáme na Romech, až později si uvědomíme, že jde o mnohem vyšší počet lidí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením.

Ale zpátky k počátečnímu úmyslu tohoto článku. Nepřítomnost asistentů pedagoga ve školách bude mít daleko rozsáhlejší dopady, než si umíme představit. Řada dětí se opět ocitne v situaci, která jim znemožní integraci do společnosti. Vědomě tímto vylučujeme velké skupiny žáků z hlavního vzdělávacího proudu. A to jen pro jejich handicap

Pokračování na str. 3

ZPRÁVY

Dokončení ze str. 1

ni školou, kde je výuka romštiny dostupná, zůstává ZŠ Floriána Bayera v Kopřivnici. Romštinu vyučují i další dvě střední školy v Jihlavě a Českém Krumlově, dodává zpráva.

Olomouc – Zhruba 130 Romů se v sobotu sešlo v centru Olomouce na tradiční romské pouti. Akce, kterou pořádá olomoucká Charita, má dlouhou tradici. Letos věřící Romové vyrazili na pouť podvaadvacáté. Návštěvnost byla ve srovnání s minulými lety výrazně nižší, ovlivnila ji opatření proti šíření koronaviru, řekla ČTK za pořadatele Richenza Buková. Romská pouť se nesla v duchu letošního tématu Jekhetane (společně). Romskou pouť pořádá od roku 1998 olomoucká Charita, v předchozích ročnících na ni dorazilo i 600 lidí. Pořadatelé chtějí poutí umožnit Romům z celé republiky sdílet vlastní tradiční hodnoty, prezentovat svoji kulturu a přispět ke sblížení romské menšiny s většinovou společností.

Mistrem České republiky v boxu za necelý rok? Známe návod!

V Lipníku nad Bečvou se dne 29. srpna uskutečnil Galavečer profesionálního boxu. V hlavním zápase se zde střetl málo zkušený brněnský boxer Pavel Albrecht s pražským boxerem Vojtěchem Končítikem. Utkání bylo vypsané na 10 kol a šlo o mezinárodní titul Mistra ČR v profesionálním boxu v superstřední váze. K úžasu trenéra a celého brněnského klubu zápas vyhrál brněnský boxer.

„S Pavlem spolupracujeme necelý rok, za tu dobu jsme ušli dlouhou cestu, zápasy v cizině se super soupeři, a i když přišly prohry, nevzdal to a makal dál. Před dvěma měsíci přišla nabídka od České unie boxerů profesionálů zaboxovat si o tenhle pás. Pavel trénoval celou dobu tak tvrdě, jak to známe jen z filmů o Rockym Balboovi. Nakonec se nám to vyplatilo. Pavel prokázal, že i takto mladý bojovník se srdcem na pravém místě může konat zázraky,“ řekl trenér Milan Procházka z klubu Boxing Talent Brno. „Pavel má romský původ, vypadá to, že je výjimečný bojovník, houževnatý, a může nejen tvrdě trénovat a vítězit, ale i inspirovat děti ze všech etnických skupin žijících v ČR,“ dodal.

Představujeme vznikající Centrum Romů a Sintů v Praze

Muzeum romské kultury představuje své nově vznikající specializované pracoviště v Praze – Centrum Romů a Sintů.

První centrum tohoto typu v hlavním městě vznikne ve zrekonstruované vile v pražských Dejvicích a stane se jedinečným prostorem pro vzdělávání, výstavní činnost a bude fungovat jako informační centrum i místo pro komunitní a společenské setkávání.

„Naším cílem je prezentovat veřejnosti duchovní i hmotnou kulturu Romů a Sintů, minulou i současnou a také vzdělávat nejen o holocaustu,“ uvedla ředitelka Muzea romské kultury, Jana Horváthová. „Brno je pro mnoho návštěvníků a turistů v České republice méně dostupné než hlavní město, proto jsme velmi rádi, že můžeme naše muzeum – v evropském kontextu unikátní – takto přenést i do Prahy a rozšířit tak povědomí o naší kultuře, historii i umění,“ dodala.

Celý projekt je v plné výši (44 625 000 Kč) financován z Norských fondů 2014–2021 z Programu Lidská práva, programové oblasti 7 – Inkluze Romů a posilování jejich postavení. Zprostředkovatelem dotace je Ministerstvo financí ČR. Zahraničním partnerem projektu je The European Wergeland Centre, vzdělávací instituce z Osla v Norsku.

Muzeum romské kultury je od roku 2019 správcem prvorepublikové vily v pražských Dejvicích, kde nové centrum vznikne. Výstavní rodinný dům navrhli pro textilního podnikatele židovského původu Leo Františka Perutze architekti Arnošt Mühlstein a Victor Fürth. Vila na Velvarské ul. 1 byla postavena v roce 1937 v romantizujícím pojetí s prvky funkcionalismu. Vila v posledních letech nebyla trvale obývaná, ale často sloužila jako filmové kulisy, zahrála si např. ve filmu Ženy v pokušení.

Projekt na rekonstrukci a adaptaci vily připravila architektonická

kancelář Rujbr Architects. V návrhu je přístupováno s respektem k jejím historickým, architektonickým i stavebně-technickým hodnotám. Budova je i přes své stáří v dobrém technickém stavu. Vzhled vily zůstane téměř nezměněný. Zásadním novým prvkem bude přístavba multifunkčního sálu se zasedací místností a kavárnou. V půdním prostoru vznikne galerijní prostor. Významným zásahem bude výtah, který zajistí bezbariérový přístup do objektu.

Na základě připraveného harmonogramu stavební práce započnou na začátku roku 2021 a měly by trvat dva roky, tedy do konce roku 2022. Současně bude vznikat edukační program a plán akcí nově vzniklého centra. Pro veřejnost

bude s kompletním programem i vzdělávacími aktivitami centrum otevřeno 1. 3. 2023.

„Centrum Romů a Sintů bude otevřeno pro veřejnost ve stejném roce jako budoucí památník v Letech u Písku, logicky proto o nich uvažujeme jako o celku, jsou totiž tematicky spojeny,“ uvedla ředitelka Muzea romské kultury. „Projekt je naplánovaný na 48 měsíců a končí 29. 2. 2024 s další pětiletou udržitelností, která je pro nás velmi důležitá. Neuvažujeme o centru jako o projektu, ale jako o stále budoucí pobočce muzea. Centrum Romů a Sintů ztraktivňuje nabídku hlavního města pro návštěvníky a potvrzuje roli Prahy coby mimořádné kulturní metropole.“

www.rommuz.cz

Ministerstvo chce snížit počet pedagogických asistentů

foto: diakonievsetin.cz

Dokončení ze str. 1

či specifickou potřebu – mentální, tělesné postižení, poruchy chování či odlišné sociokulturní prostředí. Jde tak o děti a mládež, jež jsou zranitelné v našem školství, kvůli slabosti, kterou si samy nevybraly.

Zamysleme se ale i nad prameny těchto nekonceptních ideí. Vypovídají snad o vlivu populistů a extremistů? Kdo je navrhuje? Např. Václav Klaus mladší. Všichni víme, kdo tato persona je. Nebudme jako on. Neochuzujeme nejen tyto děti, ale i naše děti o nezaplacené obohacení. Škola není jen o formálním vzdě-

lávání, je to především prostor a období, kdy se budují osobnosti dalších generací. A to, jak budou tolerantní vůči jinakosti. Uvědomme si, že možnost osvojení si této schopnosti má většina dětí jen ve škole.

Závěrem chci opět podnitit zodpovědnost rodičů i široké občanské společnosti. Je nezbytné tyto otázky pravidelně diskutovat a upozorňovat na jejich důležitost. Lhostejnost nikomu nikdy nepomohla. Jako občané demokratické země máme nejen povinnosti, ale i práva. Na ta je třeba z naší strany upozorňovat. Vždyť přece společenský diskurz nemůže stát na politicky méně

schopných jedincích přicházejících se společensky destruktivními návrhy. Jen skrze tyto extremistické vlivy zaujímáme negativní postoje k otázkám, kterým ne vždy dostatečně rozumíme. Například slovo inkluze se v naší společnosti stalo doslova sprostým slovem. Skutečnost, že nechápeme hlubší podstatu inkluze, se už neřeší.

Nenechme si vzít objektivní pravdu a právo na vlastní zhodnocení jakéhokoliv tématu, jehož jsme ve společenském prostředí přirozenou součástí.

Palíkerav tumenge.

Tomáš Ščuka

Evropský parlament přijal důležité usnesení

Dokončení ze str. 1

Boj proti diskriminaci a segregaci Romů je nutnou podmínkou úspěšné integrace. Obsahem usnesení je také uznání anticiganismu vůči Romům v členských státech. Ke zhoršení situace romských komunit došlo také v důsledku pandemie onemocnění COVID-19. Vládní opatření opomíjejí skutečnost, že početná skupina občanů čelí omezenému přístupu ke zdravotní péči, pitné vodě, hygieně či potravinám. To vše bohužel zvyšuje riziko jejich nákazy koronavirem.

Usnesení je bezesporu pozitivním signálem pro implementaci politik naplňujících integraci Romů, a to na všech úrovních. Dům demokracie v Bruselu tím totiž projevil respekt k dodržování základních lidských práv všech občanů. Doku-

ment sice nese právní závaznost pro členské státy, na druhou stranu však poslanci EP zastupující 27 zemí vyslali státům důležitou zprávu týkající se budoucnosti Romů. Laxní přístup trvající řadu let se Evropě a všem jejím občanům obrovsky prodražuje. Ročně totiž členské státy čerpají enormní částky určené na sociální začleňování práv z evropských fondů. Chybí však konkrétní implementace směrem k Romům, realizované projekty jsou příliš obecné povahy, neodpovídají reálné situaci ani potřebám těchto lidí.

Budu-li konkrétní k výše uvedenému dokumentu, zmíním jeden konkrétní požadavek autorů. Ten spočívá právě ve financování v následujícím období 2021–2030. Úspěšné naplňování romské integrace si žádá konkrétní výzvy směřující přímo k cílovým skupinám.

V praxi by to znamenalo, že část evropských fondů bude muset směřovat přímo k Romům a zlepšení jejich životních podmínek. Implementace projektů by tak byla spojena s přímým dopadem na reálné potřebné lidi.

Za těchto podmínek bychom se mohli dočkat zlepšení životních a hygienických podmínek Romů, boje proti chudobě i protiromskému smýšlení ve společnosti. Stejně tak vytvoření plánu na eliminaci nerovnosti v oblasti bydlení, zdravotní péče, zaměstnanosti či vzdělávání, včetně plánu na zlepšení začleňování Romů do společnosti. Základem těchto nutných kroků je však i uznání všech přetrvávajících forem segregace Romů. Dodnes například není sjednána náprava a odškodnění obětí nucené sterilizace.

Tomáš Ščuka

KOMENTÁŘ

Dá se považovat 3000 nakažených denně za druhou vlnu?

ROMAN HORVÁTH

Dostáváme se do jisté paralely se situací před druhou světovou válkou. Poláci a Maďari si volí do svých vlád radikální populisty, na Slovensku se vraždí novináři a u nás v Česku vládne chaos s matkou Zemí a otcem Sluncem. Prý máme spolupracovat, alespoň čtyři měsíce, máme se spojit a nikdo nám do tý naší zemičky mluvit nebude... To jsou slova nejvyššího svrchovaného vládce Andreje Babiše prvního z konce června letošního roku. Vláda rozumu, práva a humanismu už je dávno pryč. Vládou nám peníze, populismus a politická nekorektnost.

Pandemie koronaviru je v tomto přirovnání obdobou světového válečného konfliktu. Říká se, že lidé v případě neodvratné hrozby dokáží stanout tváří v tvář nebezpečí a bojovat společně. Bojištěm se stala obchodní centra a společenské akce, ve kterých jsou místa na stání. Hlavní zbraní proti covidu je dodržování rozestupů a základní lidské hygieny, kterou by měl dodržovat každý a měla by být pro člověka přirozená jako dýchání, a také nenáviděná a věčně omílaná roušky neboli ochrany dýchacích cest. Proč mám pocit, že kdyby byla skutečně válka, tak nepřežijeme ani týden? Je to skutečně tak hrozné chtít, aby si člověk nasadil roušku a neprskal viry a neobtěžoval svým hrozným česnekovým dechem kolemjdoucí? Je snad lepší dostat do ruky samopal a granát?

Vždyť je to k smíchu, lidi, probudte se a vezměte rozum do hrsti. Nejedná se o nic tak omezujícího a tak dehonestujícího, abychom se tomu vysmáli nebo proti tomu protestovali. Bohužel tento společenský chaos jen kopíruje chaos vládní. Jakýkoliv akt, který by znamenal ohrožení moci premiéra, je okamžitě špatný. „Svolávat krizový štáb. Kvůli čemu teď? Abyste tam měli zástupce? O co jde? Abyste si tam mohli něco povídat?“ říkal Babiš ve sněmovně. Jako vážně? Vážně toto řekne nejlepší premiér všech dob? Král všech gothajských salámů a juniorů? Nebo se snad bojí toho, že nebude středem pozornosti on, nýbrž Hamáček? Neměli bychom to začít brát trochu vážně? Protože podzim ještě ani nezačal a pravá sezóna chřipek také ne. Češi jsou odborníci na vše, v tomto případě se z každého stal epidemiolog a vážený profesor virologie. Nejhorší je, že tomu většina uvěřila.

Nikoho z nás to nebaví a netěší, ale je třeba se nad tím pozastavit a zamyslet se, a hlavně vydržet. Co nás nezabije, to nás posílí.

Recept na dietní bůček

• Ingredience:

- 1 kg bůčku
- 2 lžíce sádla
- kmín
- sůl
- pepř
- olivový olej
- libovolná zelenina (mrkev, brokolice, celer, brambory, květák, směs – hrášek, mrkev a kukuřice)

Postup:

Přehřejeme troubu na 220 °C, bůček očistíme a vložíme do pekáčku, osolíme, opepříme, posypeme kmínem, podlijeme vodou a přidáme sádlo. Nakonec dáme do odděleného pekáčku nebo vhodné nádoby do trouby zeleninu, jemně osolíme, podlijeme a přidáme kapku olivového oleje. Bůček pečeme do změknutí a zeleninu taktéž. Po upečení maso přendáme do igelitového pytlíku a vyhodíme do koše. Servírujeme zeleninu se šťávou z bůčku. Pro dobré trávení doporučuji dlouhou procházku nebo běh kolem města!

E bacht ehin andro vasta le učitelén, le dajen the daden, the le čhavoren

Mgr. Vlasta Geryková hiňi rjaditelka pre Zakladno škola Floriána Bayera andre Kopřivníca. Phučas has latar, so peske gondolinel pal o adadivesesko sikhadipen.

Lačo dives, raňi Geryková, peršes kamav tumendar te phučel, sar tumen dikhen čechike školi?

Me korkori dikhav lačo visariben andro sikhadipen, le školen, the le učitelén ehin adadives bare možnosť perdal lačo sikhadipen, furt pes phundravel e nabitka, sar perdal o učiteľa, ta perdal o čhavore khatar čore thana. Sar rjaditelka le učitelenge naphenav nič, šaj peske zkušinen všelijaka droma, sar le čhavoren te sikhavel, so pes lenge kerel feder, the o čhavore te aven andro školi bachtale. Pherdo školi imar sikhaven modernes he alternativnes, amen andre amari škola thovas andro programos koterá khatar Montessori pedagogika, tiž kinesteticko sikhadipen (čalavibnaha), kaj o čhavore nabešen ča andre lavka, ale opakinen peske čechiko čhib, počti, the aver predmeti pherde čalavkerdenca, bavišago, andro skupini, le pomuckenca, sikhlon avri andre amari školno dvora „U Floriánka“. Zijand, hoj varesave rjaditelka andro školi kada napodporinen, vaš oda hoj ehin feder te džal khatar frontalno sikhluvipen dureder, te rodel jekhetaniben maškar o predmeta, te thovel jekhetane e teorija the e praxija, te predživel o zkušenosť pre peskeri cipa, kada savoro le čhavoren vareso dela. Ehin ale pherdo rjaditelka, save kada podporinen, the palis hino tiž duležito, sar oda lena o učiteľa. Te hin mištes le učitelenge, the palis ehin mištes le čhavoreng, the palis ehin mištes le dajenge the dadenge. Te andre škola ehin andre kajsi simbioza, ta le čhavorenca andre škola šaj keras pherdo bufa. Thovas o sikhadipen kavka, hoj te avel le čhavoren andre čechiko škola bacht, he te ehin oda o čhavore, so hine postižimen, lebo čhavore, saven hin talentos, lebo aven khatar čore thana, lebo treba cudzinci. Thovas gođi pre kada, hoj te aven o čhavore andre škola bachtale, hoj te phiren andre škola rado, the te chuden odoj savoro, so lenge kampil perdal o bachtalo dživipen. Polokes pes chudel te kerel bufi le čhavorenca, so len ehin talentos. Priorita andre Čechiko školno inspekcija andre kada berš ehin, hoj pes andro školi dikhela, sar pes kerel bufi le talentovimen čhavorenca. Hoj pes te nadikhel ča pro čhavore, so hine hendikepimen, ale tiž pro čhavore, so len ehin talentos. Le talentovimen čhavoren mek varekana nane šanca andre škola te sikhavel peskro talentos the te kerel les feder.

Sar šegetinen le čhavoreng, so len ehin talentos?

Ehin pherdo možnosť the droma, amen andre škola ehin perdal o čhavore pherdo kroužki, kaj šaj ker-

feder peskro talentos (kheľibnaske-ro, badatelsko, keramicko, đivadeleno, recitačno, čalavutno, bašaviben pre gitara, fletna, mališagos, manuškro socijalno „Sastipen“ the aver). Phiras le čhavorenca, so len ehin talentos, pro pherdo souteža. Varekana o školi phenen, hoj len nane nisavo čhavoro, so les ehin talentos, ale pařav, hoj mek nadžanas te prindžarel lengro talentos. O talentos nane ča kada, hoj tumen ehin bari gođi, IQ 150, he le čhavoren, so hine hendikepimen, šaj avel talentos. Vakerel pes pal e dujto bachtipen, peršo, hoj hine postižimen, the dujto, hoj len ehin varesavo talentos. Andre amari škola ehin čhajori, sava ehin autismus, ehin la baro talentos andro mališagos, kheľ avri andro souteža. Ehin but jileskeri, butakeri, šukares gilavel. Majinlas bi pes te kerel bufi andro čhavorengro talentos, kaj te naperelas tele andro prumeros. Ehin pherdo droma, sar te kerel bufi le čhavorenca, so len ehin talentos, ehin oda pomucki perdal o čhavore, o knižki, enciklopedie, lavengere, sikhluvipen pro video programi, the aver. Šaj lenge šegetinen he odborňika andro poradni. Gondolinav, hoj šaj keras pherdo vjeci perdal o čhavore, so len ehin talentos, kampil oda ča te zkušinel, te nadaral pes, the te rakhel peske andro sikhluvipen časos, he te pes varekana sikhavel, hoj oda ehin pharo. Khatar možnosť, sar šaj chasňaras avri o talentos maškar o romane čhavore, ehin o bašavipen, kheľiben, đivadlos, mališagos, he vastengre keribena. O čhavore khatar amari škola kernas jekhetane workshopi andro mališagos, kheľiben the gilaviben, save lidžalas e Veronika Kačová lakere dženenca, the palis gilavenas the khelenas pro Maškarthemutno romano dives andro Nový Jičín.

Save problemi ehin le čhavoren andre škola, the sar bi pes oda majinlas avri te kerel, hoj te naaven pale?

Savoro pes oda lel khatar familijakri zaujma the podpora, hoj pes o čhavore te sikhlon. Oda akana lačhes dikhlam andre distančno sikhluvipen, sar ehas o školi andre phandle. Sar pes kerlas bufi le čhavorenca he le dajenca the dadenca, sar ehas o koronavirus, kana o sikhluvipen ehas perdal kole, ko kamenas. Arakhlam, hoj o familiji, save bajinenas pal o sikhluvipen le čhavorengro, kernas bufi. Arakhle pes he kajse familiji, savenge oda ehas jekh, ale mušinas tiž te gondolinel pre kada, hoj varesave čhavoren khere nahas počitača, nahas len e-maili, aňi nisavo internetos. O štatos akana andre kada šegetinel, hoj te avel savore čhavoren phundrado drom andre distančno sikhluvipen, savo hino khatar septembris povinnost, te avela. Amen pal kada džanahas, hoj varesave čhavoren nahas počitača, ta o ulohi lenge řiskinahas the phirkerahas he maškar o fa-

miliji, khere. Abo peske o daja the dada phirnas jekhvar andro kurko andre škola, kaj peske lenas o ulohi le čhavoreng, abo denas andre o ulohi le čhavorendar, so imar kerde. Te pes varesave daja the dada daranas, ta lenge o ulohi bičhava-has poštaha, abo šegetinenas o asistentki the o učiteľa, phirnas ke lende khere. Ehas he čhavore, so nakerde o ulohi vobec, abo ča čepo, ale ke amende oda ehas čeporo. O distančno sikhluvipen ehas prilježitosť, sar peha te vakeren o daja the dada le čhavorenca, the le učitelénca, the o čhavore maškar peste.

Sar hodnotinenas o ulohi le čhavoreng?

Nadahas znamki, ale thovahas zpětno vazba. Ipen vaš o distančno sikhluvipen pas kada chudel te phundravel. Mange pes but pačisalol formativno vakeriben the zpětno vazba, kaj o čhavore te džanen, andre soste pes majinen te kerel feder, sar oda majinen te kerel, sar pes majinen te sikhlon, pre soste majinen te kerel bufi, vaš oda hoj znamka štar le čhavoreske but naphenla andre koda, so pes majinel feder te sikhlon. Feder bi avelas te phenel le čhavoreng koda, so džanen, na koda, so nadžanen. Zpětno vazba the o vakeriben, andre soste o čhavore hine lačhe, ehas andro distančno sikhluvipen pro peršo than. Zkušinas te rakhel he aver možnosť, sar te hodnotinel, na ča te del znamki.

|| „Thovas o sikhadipen kavka, hoj te avel le čhavoren andre čechiko škola bacht, he te ehin oda o čhavore, so hine postižimen, lebo čhavore, saven hin talentos, lebo aven khatar čore thana, lebo treba cudzinci.“ ||

Vakerel pes andro školi pal o Roma?

Calkom čeporo. Vareso pes rakhel andro dějepis, andre čechiko čhib pes šaj arakhen romane paramisa, gilutňa, knižki romane autorendar, šaj pes vakerel pal o romane remesla. Savo učitelis kamela, ta kole možnosť rakhela. Andre amari škola amen ehin predmetos multikulturno sikhadipen, savo amenge del pherdo možnosť. Sikhavav andre amari škola kada predmetos imar deš berš jekh ora sako kurko le čhaven, so phiren andre eňato trjeda. Nadžanav pal nisavi aver škola, kaj bi kada predmetos tiž avelas. Andre kada predmetos vakeras pal o manuša pal calo svetos, pal lengri

kultura, sikhlipena, čirlatuňipen, taviben, dikhas pro zaujimavo dokumenti, sikhavas peske e prevencija angle netolerancija, anglethodipena, rasismus. Kada thovel gođi andro jekhetaniben, the na pes te marel maškar manuša he naroda. Jekh ora hiňi thođi tiž pal o Roma, romaňi kultura the čhib. Pal kada bi pes majinlas te vakerel andro savore trjedi the predmeti, andre amari škola pes pal kada vakerel, na ča andre kada predmetos. Le čhavoren andro 4.–9. trjedi hin tiž o predmetos Eticko řikeriben, savo šegetinel, hoj peha the maškar peste o čhavore te aven lačhes.

Soske varesave čhavore našaven zaujma andre škola, he te hine but godaver? Kaj ehin pal tumende kola motivacija te džal andro sikhadipen dureder?

Varesave familijenge ehin jekh, či o čhavore phiren andre škola, čepo peskre čhaven andre škola podporinen. Ča andro sikhadipen o romane čhavore šaj džan dureder, šaj dživen feder, sar te bi len naavelas bufi, abo te bi avenas ča khere. Gondolinav, hoj adadives mek furt nane but sikhade Roma, so bi anenas andro romane familiji lačo prikados. Ale prindžarav andro miro them he andre škola pherdo familiji, so peskre čhavoren andre škola podporinen, hoj te džan andre škola dureder. Kerla pes oda talam feder akor, kana romane familiji dikhena, hoj le manušen, saven ehin bareder školi, ehin tiž buter love the feder možnosť sar kolen, so nakeren bufi, the nakamen nič te kerel aver. O socijalno sistemas del sakones jednake love, vaš oda varesave Roma nakamen te phireľ andre škola. Averipen maškar o romane čhavore the raklore dikhav he andr'oda, hoj romane čhavore peske napařan, kampil lenge zoraleder butariben, avriřikeriben, nadžanen pes te rozginel peskera goda-

ha, vaš oda andre kada nane řikerde andro familiji. Vaš oda pherdo romane talenta, save džanen te bašavel, te mařinen, te řportinel, perren tele, the namušinel te džal ča pal o love. Maškar o romane čhaja ehin baro problemos, hoj pes sig zakamaven, the našaven zaujma andre škola, choc ehas but godaver, talentovimen, the kamenas vareso andro dživipen te kerel. Varekana pes o romane čhavore visaren avri, hoj džal pal o rasismus, ale hem andre savoro džal jekhetane bufi te kerel, the džal oda te rjeřinel.

Prindžaren varesave učitelén Roman?

Me prindžarav treba le Martin Kaleja, le David řiřer. O Martin Kaleja bachtale šegetinel andro sikhluvipen maškar o romane čhavore, piřindas zaujimave knižki. O David řiřer kerel avri zaujimave kulturne projekti. Soduj džene hine romane pedagoga, so sikhaven pre uči škola. Prindžarav pherdo lačhe romane asistenten, save bachtale keren bufi andro školi, našťi pre lende phenav lav, vaš oda hoj šegetinde pherdo čhavoreng, the šaj aven bare džene perdal avrende. Čačipen ehin, hoj ehin čepo avri sikhade romane učiteľa pro zakladne školi, kodoj but chibinen. Dikhav rado kolen, so hine, the šaj aven buter. Romane učiteľa džanen romaňi gođi le čhavoreskri, prindžaren romane emberšika, džanen, sar leha bufi te kerel, romane čhavore len „řikeren“, vaš oda hoj džanen, hoj len rado dikhen.

Andro sikhadipen ehin tajsaske-ro savore čhavoren, na ča le roma-nen. Romane čhavore nane čhavore „khatar dujto sera“, but lendar pes kamen, kavka sar aver čhavore, te sikhlon, te kerel bufi, te gilavel, te lořanel. Vaš oda mušinas te rodel andre lengro sikhadipen droma, so lenge bachtale šegetinena.

Veronika Kačová

Úspěch je v ruce učitelů, rodičů a samotných dětí

Základní škola Floriána Bayera v Kopřivnici získala v roce 2018 ocenění nadačního fondu Josefa Luxe v programu etické výchovy.

Mgr. Vlasta Geryková je ředitelkou Základní školy Floriána Bayera v Kopřivnici. V rozhovoru se dozvíte, co si myslí o současném vzdělávání v Česku.

Zdravím vás, paní Geryková, na úvod se chci zeptat, jaká je podle vás úroveň českého vzdělávání?

Já osobně vidím kladný posun v úrovni vzdělávání, školy i učitelé mají dnes velké možnosti pro kvalitní výuku, neustále se rozšiřuje nabídka jak pro žáky, tak pro učitele i pro žáky ze sociokulturně znevýhodněného prostředí. Jako ředitelka meze učitelům nekladu, mohou si vyzkoušet nejrůznější způsoby výuky, které se jim osvědčí a kterými dosáhnou hlavně toho, aby žáci byli úspěšní. Hodně škol už využívá moderní i alternativní způsoby učení, my v naší škole třeba dlouhodobě využíváme prvky Montessori pedagogiky, dále třeba kinestetický (pohybový) učební styl, při kterém děti nesedí jenom v lavicích, ale opakují si češtinu, matematiku i další předměty různými pohybovými aktivitami, ve skupinách, s názornými pomůckami, venku, na naší přírodní a výukové školní zahradě „U Floriánka“. Je škoda, když některé vedení škol třeba nové způsoby až tak nepodporuje, protože je třeba stále více od frontální výuky jít směrem k mezi předmětovým vztahům, k propojování teorie s praxí, k prožitkovému učení. Ale je naopak mnoho ředitelů, kteří změnám fandí, kteří je podporují, a potom to už záleží také i na samotných učitelích, jak si to ve výuce nastaví. Když jsou totiž spokojeni učitelé, jsou spokojeni i žáci a pak jsou spokojeni i rodiče. Když je to vše ve škole v takové symbióze, tak opravdu se potom dá s těmi dětmi dosáhnout hodně. Postavme vzdělávání na tom, aby žáci v českém školství zažívali úspěch, ať už jsou to děti třeba se zdravotním postižením nebo děti nadané nebo děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí nebo třeba cizinci. Zaměřme se na to, aby děti ve škole byly spokojené, chodily do ní rády

a získaly v ní vědomosti a dovednosti potřebné pro úspěšný a kvalitní život. Postupně se začíná pracovat i s nadanými dětmi. Priorita České školní inspekce třeba v letošním roce je, že bude sledovat, jak se pracuje ve školách s nadanými žáky. Aby pozornost nebyla věnována prioritně jen žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, s určitým hendikepem, ale právě i žákům nadaným. Nadané děti doposud nemají moc šanci ve škole vyniknout a své nadání rozvíjet.

Jakým způsobem škola nadané děti podporuje?

Jsou různé možnosti a způsoby, my třeba ve škole máme velký výběr zájmových kroužků, ve kterých žáci mohou rozvíjet svůj talent či nadání (taneční, badatelský, rukodělný, keramický, divadelní, recitace, pohybový, hra na kytaru, flétny, výtvarná, osobnostně sociální „Zdravíčko“ a další). Účastníme se také s nadanými žáky mnoha projektů, soutěží. Mnohdy školy tvrdí, že nemají žádného nadaného žáka, ale myslím si spíše, že příliš ještě neumíme ve školách nadané děti diagnostikovat, umět poznat ten jejich talent či nadání. Nadání totiž není jen o hodnotě IQ 150, i děti s hendikepem mohou být nadané, jedná se o tzv. dvojí výjimečnost, určitý handicap a na druhé straně v určité oblasti talent či nadání. U nás ve škole máme dívku, která má autismus, je velmi talentovaná na kreslení, malování, vyhrává výtvarné soutěže. Je velmi emotivní, tvořivá, krásně zpívá. Nadání těchto dětí by se mělo právě rozvíjet, jinak to sklouzne do takového průměru. Existují různé metodiky, jak pracovat s nadanými dětmi, jsou pomůcky pro tyto žáky, knihy, encyklopedie, výukové programy, slovníky atd., v nastavení rozvoje nadání mohou pomoci i poradenská zařízení. Myslím si, že se dá dělat hodně věcí pro nadané žáky, jen to chce vyzkoušet, nebát se toho a najít si na to při výuce i čas, což se může zdát mnohdy obtížné. Jedna z možnos-

tí, jak využít talent nadaných dětí, je třeba u romských žáků oblast hudby, tance, divadla, výtvarných i rukodělných činností. Žáci z naší školy pracovali ve výtvarných, tanečních a pěveckých workshopech s Veronikou Kačovou a jejím týmem a vše vyvrcholilo krásným pěveckým a tanečním vystoupením na Dni Romů v Novém Jičíně.

|| „Postavme vzdělávání na tom, aby žáci v českém školství zažívali úspěch, ať už jsou to děti třeba se zdravotním postižením nebo děti nadané nebo děti ze sociokulturně znevýhodněného prostředí nebo třeba cizinci.“ ||

S jakými problémy se potýká dítě ve škole a jak by se popřípadě měly řešit, aby se nevracely?

Vše se odvíjí od zájmu a podpory rodiny, aby se děti mohly vzdělávat. Mohli jsme to dobře vidět nedávno při distanční výuce v období uzavření škol. Jak se pracovalo s dětmi i rodiči na dálku v době koronaviru, kdy to bylo pouze dobrovolné. V době koronaviru na jaře jsme zjistili, že rodiny, kterým na vzdělání dětí záleželo, byly aktivní. Našly se i rodiny, které to neřešily, mnohdy je však nutno vzít na vědomí, že někteří žáci neměli doma vhodné vybavení a prostředí k výuce, rodiny nemají doma počítače, nemají e-mail, nemají žádné internetové připojení a data. Stát se to snaží nyní určitým způsobem centrálně zjistit a řešit, aby měli všichni žáci přístup k distančnímu způsobu výuky, která je již od září zákonem zakotvena jako povinná, pokud nastane. My

jako škola jsme si uvědomovali, že některé rodiny neměly dostatečné potřebné vybavení, tak jsme učební materiály žákům tiskli a roznášeli i do rodin, do místa bydliště. Nebo si rodiče pravidelně týdně přicházeli ke škole, kde vyzvedli dětem úkoly či přinesli úkoly od dětí vypracované. Když se někdo z rodičů bál, tak jsme materiály posílali i poštou nebo spolupracovaly asistentky pedagoga s donášením do rodin nebo přímo osobně i učitelé. Byla však i hrstka žáků a rodin, kteří se nezapojili vůbec nebo málo, ale u nás to bylo velmi ojedinělé. Distanční výuka byla vhodná příležitost jak zlepšit a rozvíjet komunikaci mezi rodiči, učiteli a žáky navzájem.

Jakou formou byly úkoly vyhodnoceny?

Neznámkovali jsme, hodnotili jsme zpětnou vazbou. Právě i díky distanční výuce se tento způsob hodnocení začíná rozšiřovat. Mě osobně stále více začíná oslovovat formativní hodnocení a zpětná vazba, aby žáci věděli, v čem se mají zlepšit, jak to mají udělat, jak se učit, co zopakovat, na čem mají zapracovat, protože třeba známka 4 toho žákovi o tom, jak a co se učít, moc neřekne. Navíc by se mělo, podle mě, hodnotit především to, co žáci umí a ne to, co neumí. Slovní hodnocení a zpětná vazba byly při distanční výuce u nás prioritní. Zkusme hledat i jiné možnosti, jak hodnotit, než jenom pořad známkami.

Jsou ve školních osnovách zařazena romská témata?

Obecně jsou velmi málo. Něco se najde v dějepise, v českém jazyce se dají využít romské pohádky, básně, texty romských autorů, v pracovním vyučování se dá zaměřit na romská řemesla. Který učitel chce, ten si možnosti najde. U nás ve škole ale třeba máme samostatný předmět multikulturní výchova, který nám poskytuje velké možnosti. Učím ve škole tento předmět hodinu týdně žáků devátých ročníků již deset let, nevím o jiné škole, kde by podobný předmět měli, ostatní učí multikulturní výchovu průřezově. V tomto předmětu mluvíme o různých národnostech, menšinách, o jejich kultuře, zvycích, tradicích, kuchyni, promítáme zajímavé dokumenty, věnujeme se prevenci netolerance, předsudků, rasismu, se zaměřením na vzájemné obohacení a ne soupeření mezi lidmi i národy. Samostatný blok je věnován právě třeba i Romům a romské kultuře a jazyku. Je to průřezové téma, tzn. že by toto téma mělo prolínat i v jiných ročnících ve všech předmětech, což se u nás ve škole samozřejmě taktéž děje, nejen v tomto jednom předmětu. Dětem také v naší škole pomáhá ve 4.–9. ročníku samostatný předmět etická výchova, který buduje dobré vztahy a spolupráci mezi dětmi navzájem.

Proč některé děti ztrácí zájem o studium i přesto, že jsou velmi inteligentní? V čem je podle vás

motivace jít ve vzdělání dál?

V mnoha rodinách pořád není vzdělání doceněno a je stále malá motivace rodičů podporovat své děti ve vzdělání. Jedině skrze vzdělání se romské děti mohou totiž vymanit z bludného kruhu romské neprofesionality, nezaměstnanosti nebo také stereotypního způsobu života. Myslím si také, že ještě pořád chybí dostatek romských vzorů. Ale znám ve svém okolí a ve škole už i mnoho rodin, které své děti podporují, aby se vyučily či dále studovaly. Změnil se to více ale jen tehdy, když romské rodiny uvidí, že lidé s vyšším vzděláním mají vyšší finance a lepší možnosti než ti, kteří nepracují, nejsou aktivní, nesnaží se nic změnit. Sociální systém totiž doposud nastavuje všem stejné finanční podmínky, proto někteří Romové nemají motivaci dál studovat. Rozdíl mezi mnohými romskými žáky a žáky z majority vidím zčásti i v tom, že romským dětem chybí určitá výdrž a cílevědomost, píle, vytrvalost i tolik důležitá samostatnost, neboť k ní nejsou způsobem výchovy v romské rodině vedeny. Proto mnoho romských talentů, ať již hudebních, výtvarných, sportovních, zapadne, a není to často vůbec jen o financích. U romských dívek je velký problém to, že se již v nízkém věku zamilují a tím pádem ztrácí zájem o studium, i přesto, že byly třeba do určité doby ve škole velmi chytré, nadané i snaživé a měly plány něco dokázat. Někdy se také romské děti vymlouvají, že se jedná o rasismus, ale přece na všem se dá společně pracovat a vše se dá řešit.

Znáte nějaké romské učitele?

Já znám třeba Martina Kaleju a Davida Tišera. Martin Kaleja se úspěšně věnuje specifikům vzdělávání romských žáků a napsal zajímavé publikace. David Tišer realizuje mimo vzdělávání i velmi zajímavé kulturní projekty. Toto jsou oba vysokoškolské ročníky pedagogové. Známe taktéž mnoho velmi šikovných romských asistentek, které také úspěšně již mnoho let působí i v naší škole, nedám na romské asistentky dopustit, protože pomohly už mnoha dětem a mohou být ve své komunitě příkladem pro ostatní. Popravdě ale velmi málo vystudovaných učitelů Romů je v základních školách a řekla bych, že tam opravdu chybí. Cením si těch málo romských učitelů, kteří jsou, mohlo by jich být o mnoho více. Romští učitelé totiž znají mentalitu i rodinná specifika romských dětí, ví, co je pro romské dítě prioritou, jak s ním pracovat, romské děti je „berou“, protože ví, že jim na nich opravdu záleží.

Ve vzdělání je budoucnost všech dětí, nejen romských. Romské děti nejsou děti „z druhé strany“, většina se chce, stejně jako ty ostatní, učit, poznávat, tvořit, zpívat, radovat se. Proto pojďme při jejich vzdělávání využívat způsoby, které jim v úspěšném vzdělávání pomáhají.

Veronika Kačová

Budou volby

Zase se sejdeme známi a popovídáme si, zavzpomínáme, jaké to bylo. Už se docela těším, až nastanou ty dny. Ale ne všichni uvažují jako já. Po cestě ke krámku vidím hloučky, jak se baví a dokonce u toho i křičí. Jsem zvědavá, o co tam jde a jdu k nim.

„Dobrý den, co to máte za schůzi?“ ptám se jich.

„Budou volby a my se přeme, koho budeme volit...“ odpoví mi starší paní s červeným obličejem, ostatní jsou vykulení a dívají se, proč zrovna já se zapojuji.

„To je na každém jednotlivci, ne?“

„Ne, my vždycky volíme pospolu, jako duchodci.“

„Vy taky volíte?“ ptá se mě druhá vykulená paní.

„Jasně, my Romové chodíme k volbám...“

„A neberete za to peníze?“ s úsměvem se ptá starý pán.

„Ne, ne, to určitě ne...“

„My víme své, paní, vy jenom za peníze chodíte volit...“

„Jak takto můžete mluvit? To není pravda, já...“ naštváli mě.

„To se jen tak povídá, nezlobte se na nás,“ paní s červeným obličejem se snaží uklidnit situaci.

„Ne, já se nezlobím, jen se divím, jak jste neznalí, jsem taky občan této republiky a mám práva a povinnosti...“

„Ty vaše povinnosti nám nic neříkají, my je známe, ale nezlobte se na nás, taková je pravda.“

„To je dobré, tak nás všechny berete? Myslíte si, že je to správné? Tak jo, já teda nyní k volbám nepůjdu, bude chybět můj hlas...“

„Myslíte si, že váš hlas je důležitý?“ smějí se všichni.

„Třeba ano, nevíte, zda zrovna jeden hlas bude dělat rozdíl. Stejně jsou tam jenom vaši lidi, gádže a vidím neustále, že nemáte o nás zájem...“

„Romy v politice nikdo nechce, paní, to by bylo!“

„Třeba by bylo lépe...“

„Vy si z nás děláte legraci, že jo? Romové by to všechno rozkradli a nebylo by nic...“

„A víte, paní, že není rozdíl, zda je tam bílý nebo černý, že se krade pořád, od demokracie až dodnes, a nejsou tam Romové?“

„Ta paní má pravdu,“ ozval se pán s cigaretou, „jen se zamyslete, co máme? Zhola nic, všechno je pryč, nemáme už nic svého a zbohatlí jenom politici, kteří byli ve vládě a dneska jsou z nich miliardáři. A vláda s tím nic nedělá, na nás chtějí hlavně hlasy k volbám. Oblbují nás, jak jen dovedou, každý chce být u koryta a v televizi se ukazují, jak jsou dobrý, jak slibují, co všechno pro nás dobrého chystají! Splní to? Kdepak! Hlavně, aby se měli dobře oni, na nás se oni vykašlou. Nemám už náladu jít k volbám...“

„Vy dáváte za pravdu té paní? Nemá pravdu, sice nejsme na tom až tak dobře, ale volby jsou pro nás důležité, já budu volit zase pana Babiše a hoto...“

„A já zase Hamáčka...“

Najednou všichni hlásají, koho budou volit. Odcházím od hloučku smutně, je mi na nic. Oni nás snad budou považovat za špatné napořád, není možné mezi nimi žít jako rovný s rovným...

Irena Eliášová

Lucie Vašťáková Pechová

E Lucie Vašťáková Pechová kerlas trin the jepaš berš andre Charita Vsetin, akana kerel buti sar terenno socialno pracovnička ke Vsetina. Nekphareder problemos dikhel andro khera the buta. E Lucka chudla andre kala oblasta te šegetinel avrege. Hiñi tiž dženo andro projektos ROMKA. Le romeha likerel avri pandžerberšengera čhajora.

Servus, Lucko, zaujiminel man, keci berš kerehas buti andre charita ke Vsetina?

Lačo džives, andre Charita Vsetin keravas buti trin the jepaš berš.

Sar pes tuke andre buti pačisafolas, the so savoro kerehas?

E buti man but bavinelas. Andre Charita Vsetin keravas buti najbutter maškar o čhavore the lengre aktiviti. Tiž somas kontaktno pracovničkos, znameñinel oda, hoj man ehas mire klienti, savenge šegetinavas andro lengre problemu.

Savi tut ehin akana buti?

Akanakes kerav buti andro foros Vsetin sar terenno socialno pracovnička.

So o manuš andre terenno socialno buti mušinel te kerel?

Andre miri nevi buti šegetinav le dženge andre oblasta love, khera the buta. Šegetinav the prikerkerav socialne džankeribena maškar o džene.

Sar tuke ehin andre nevi buti?

Miro jilo hino pro than, the but som rado, hoj šaj varekaske šegetinav.

Sar tut likerem o gadže, hoj sal Romni, the keres buti pro foros?

Kerav buti ča chvila, ale o gadže man len but lačes.

The sar tut likerem o Roma, so koj bešen?

O Roma, so bešen andre Vsetina, man len but lačes. Vareko man prindžarel, the vareko hinke na. Paťav, hoj mira neva butaha mange kerava maškar o Roma lačo likeriben, the buter pes prindžaraha.

Savi ehin e situacija le kherenca andre Vsetina? Ehin le Romen šanca te pronajminel peske kher?

Akanakes ehin le kherenca phares ke Vsetina. O Roma bi kamenas te bešel andro normalna khera, ale ehin len kaleha bare problemu. Ale šaj phenav, hoj le Romenge but šegetinel, te bešen andro foroskere khera. Ehin kadaj ale he o familiji, save dživen andro najemna khera vajkeci berš, the o majitela lenca hine spokojna. Šaj phenav, hoj ehin pharo peske te rakhel kher, te san romañi familija.

Keci Roma keren buti andre Vsetina?

So šaj phenav pal o buta, ehin oda ke Vsetina kavka jepaš. Kolen, kas ehin buti, ta peske la chuden, avre dženen ehin problemu peske buti te rakhel, vaš oda hoj hine pherdo džene sar familija, abo tiž vaš oda hoj hine Roma.

So bi pes, pal tute, majinlas te kerel aver andre socialno oblasta?

Kada ehin but pharo phučiben, ale sar baro problemos dikhav, hoj ehin varekana le socialne pracovniken čepo love. Ta mange gondolinav, hoj bi majinenas te chudel feder love, kavka sar savore džene, save keren buti andro socialne službi.

So perdal tute znameñinel, hoj sal Romni, so ehin perdal tute e romañi čhib the romañi kultura?

Znameñinel oda perdal mande miri identira. Me likerav romañi čhib sar baro džaniben. Miri daj the dad hine Roma, ale k'amende khere pes niğda romanes navakerlas. Me korkori romanes but navakerav, ale dorozuminav man. Akanak sar som bari, ta kamav te sikhfol koda, so nadžanavas, sar somas cikñori. Romañi kultura hiñi perdal mande sar miro kheriben, kaj šaj džav pale, the džanav, hoj man odoj savore lena.

Lucko, save tut ehin zaujmi, so rado keres andro volno časos?

Andro volno časos rado phirav pal o viletu le piraneha the la čhaha. Paľis rado tavav. Šaj phenav, hoj man koda volno časos nane but, the te man ehin, ta som vaš leske but rado.

Pro agor tut ehin phundrado than, kames vareso te phenel le dženge, so ginen Romano hangos?

Le dženge, so ginen, bi kamavas te phenel jekh: Te vareso kamen, ta andre den savoro, the palis dikhena, hoj tumenge sa avela pale. Vaš oda hoj o dživipen ehin pharo, ale ehin lačes pes andre leste te marel.

E Veronika Kačová

Jak smutné...

I když se ve světě dějí hrozné věci jako války, nemoci a jiné hrůzy, jediné, co nikdy neopustí svou cestu, je láska, láska, ta je věčná odjakživa. Pokud láska začne a končí happy-endem, je to krásné a dobré, ale když lásku napadne šílená smrtící nemoc, je to zlé a smutné. Je mi to těžké psát, protože jsem hodně citově založená a dotýká se mě to. První lásku člověk prožívá s prvními dotykami, s citem, který neznal, se splynutím těl v jedno a svět se zdá krásný. Povyprávím vám příběh dvou mladých lidí, kteří se milují a jejich láska ničí zlá nemoc.

„Babi, prosím tě, jen mi nemluv o těch tvých nesmyslech, víra a tak podobně...“ zarazila mě vnučka.

„Zlato, ne, nechci ti povídat nic...“

„Přesně vím, co chceš říct!“

„Já jen chci říct, že nemusíš nikoho shánět, my ho odvezeme do nemocnice, zlato.“

„Promiň, babi, já myslela, že mi chceš zase dávat rady...“

„To opravdu nechci, máš toho dost,“ uklidnila jsem ji.

„Já ti moc děkuji, já musím do práce na odpolední a otec je v práci

a nemá ho kdo odvézt.“

„Neděkuj, to je jasné, my jsme s dědou doma, nechodíme už do práce, pro nás to nic není.“

„Babi, prosím tě, hlavně ať si vezme roušku a nekouřit, nedovol mu kouřit!“

„Jasně, nedovolím.“ Objímám vnučku a loučím se s ní. Nasedáme i s Radkem do auta a vyjíždíme do nemocnice.

„Dědo, prosím tě, nejeď rychle,“ poprosil Radek manžela.

„Ne, neboj, já jedu pomalu, neměj obavu a hlavně se zapni pásy a udělej si pohodlí.“ Já jenom doufám, že se děda nebude vykecávat, aby Radkovi nedal myslet na smutné myšlenky.

„Určitě jsi nesnídal, že?“ ptám se Radka.

„Ne, budou mi dělat odběry, ale mám hlad jako vlk, ha, ha.“

„Chápu, zlato, musíš vydržet, po odběrech se půjdeme najíst, jo?“

„Jasně, už teď se těším.“

„Radku, a kam až půjdeme, na jaké oddělení...“

„Na onkologii...“

„Joj, tam já nerada...“

„Já tam chodím už tři měsíce,

a nevím, jestli chodím zbytečně...“

„To určitě ne, Radku, jsi mladý, to je naděje, že se z toho dostaneš...“

„Babi, já tomu nevěřím, já tam chodím na chemoterapie kvůli Haničce, ona to chce, ale já myslím, že to je můj konec.“

Řekl to tak smutným hlasem, až jsem pocítila tu bolest v jeho slovech. Je mi na nic, dvacetiletý chlapec mluví o své smrti a já, stará bába, mám poslouchat jeho slova. Je mi hrozně smutno a srdce mi bije na poplach, jen abych se nerozplakala, aby to Radek na mně neviděl. Nemám slova, která bych mu rekla, abych mu dodala naději a víru v uzdravení, v zázrak, aby se osvobodil od té zákeřné nemoci!

Radek a Hanička spolu chodí již čtyři roky, seznámili se na střední a od té doby jsou pořád spolu. Mají se rádi, před čtyřmi měsíci se mu najednou udělalo v práci špatně, a hrůza, má rakovinu, zhoubnou. Moje milovaná vnučka je velmi nešťastná, ale věří, že se z toho dostane. Radek je její první láska a prožívá místo krásných chvil smutné dny a neví, jak to vše dopadne. Já bohužel vím, jak končí tato nemoc...

Irena Eliášová

Lucie Vaštjáková Pechová

Lucie Vaštjáková Pechová pracovala pro Charitu Vsetín, nyní pracuje ve Vsetíně jako terénní sociální pracovníce. Největší problém zde vidí v bydlení a zaměstnání. Lucie se rozhodla v této oblasti pomáhat a být pro druhé užitečná. Zapojila se také do projektu ROMKA. S partnerem vychovávají pětiletou dceru.

Ahoj Lucko, zajímalo by mě, jak dlouho jsi pracovala pro Charitu ve Vsetíně?

Dobrý den, pro Charitu Vsetín jsem pracovala 3,5 roku.

Jak tě práce naplňovala a co všechno obnášela?

Tato práce mě naplňovala hodně. Moje práce v Charitě Vsetín obnášela především tvoření aktivit pro děti. Dále jsem také byla kontaktní pracovník, což znamená, že jsem měla své klienty, kterým jsem pomáhala řešit jejich problémy.

Jaké je tvoje současné zaměstnání?

Momentálně pracuji pod městem Vsetín, a to v terénní sociální práci.

Co obnáší práce terénního sociálního pracovníka?

Moje nová práce obnáší především pomoc při vyřizování běžných záležitostí, zejména v oblasti financí, bydlení a zaměstnání. Napomáhám upevňovat a rozvíjet sociální dovednosti klientů.

Jak si spokojená v této nové práci?

Jsem spokojená nad míru a velmi mě těší, že jsem pro někoho užitečná a můžu někomu druhému pomoci.

Jak tě vnímá česká společnost jako Romku, která pracuje na městě?

Jsem ve službě velmi krátce, ale zatím mě společnost brala velmi pozitivně.

A jak tě berou místní Romové ve Vsetíně?

Místní Romové mě berou velmi dobře. U některých jsem známá a u některých ještě ne. Věřím, že mou novou práci si prohloubím s místními Romy vztah a lépe se poznáme.

Jaká je situace ohledně bydlení ve Vsetíně? Mají Romové šanci pronajmout si byt?

Momentálně je situace ve Vsetíně s nájemními byty docela obtížná. Romové by chtěli do klasických bytů, ale mají s tím velké problémy. Musím říct, že zde Romům hodně pomáhá bydlení v městských bytech. Jsou zde ale i rodiny, které žijí v nájemních bytech již delší dobu a majitelé jsou s nimi spokojeni. Takže z mého hlediska je velmi obtížné si pronajmout byt jako romská rodina.

Jaká je zaměstnanost Romů ve Vsetíně?

Co se týče zaměstnanosti, je to ve Vsetíně tak na půl. Ti, kteří mají práci, si ji drží a druhá polovina má problém si najít práci, buď je to z důvo-

du rodinného anebo je to způsobeno tím, že jsou Romové.

Co by se podle tebe mělo změnit v sociální oblasti?

To je velmi těžká otázka, ale velký problém vidím v tom, že jsou mnohdy sociální pracovníci podhodnoceni. Takže si myslím, že by se měly zlepšit platové podmínky pro všechny lidi, kteří pracují v sociálních službách.

Co pro tebe znamená být Romkou, čím je pro tebe romský jazyk a kultura?

Znamená to pro mě určitou identitu. Romský jazyk považuji já osobně za umění. Mám oba rodiče Romy, ale nikdy se u nás aktivně romským jazykem nemluvilo. Já osobně moc romsky nemluvím, ale dorozumím se. Teď v dospělosti bych to chtěla napravit, snažím se doučit, co jsem nestihla jako malá. Romská kultura je pro mě takový ten domov, kam se můžu kdykoliv vrátit a vím, že tam vždy budu přijatá.

Lucko, jaké jsou tvoje zájmy, co děláš ve volném čase?

Ve volném čase se ráda věnuji cestování po různých výletech s dcerou a přítelem. Také ráda vařím. Přiznám se, že toho volného času tolik nemám, a proto, když už ho mám, tak jej využívám naplno.

Na závěr máš otevřený prostor pro nějaký vzkaz. Co bys chtěla vzkázat čtenářům Romano hangos?

Čtenářům bych vzkázala asi jednu věc: Pokud o něco usilujete, dejte do toho vše a uvidíte, že se vám to jednou vrátí. Protože život je boj, ale stojí za to bojovat.

Veronika Kačová

Avela o avri kidņipen

Pale amen resaha jekhetane, vakeraha amenge, avela baro leperiben, imar man hin vola, kana avela ola d'ivesa. No na savore avka duminen sar me. Sar džav andre bota, dikhav, sar dumazinen, jekhetane kopa manuša, he gravčinen. Me som zvedavo, džav ke lende.

„Lačo d'ives, so hin tumen za schodza?“

„Avela o avri kidņipen, avka amen vakeras, kaske daha o hangi...“ phenel mange jekh gadži le lole mujeha, the savore pre mande dikhen, hoj so me ke lende džav.

„Odava hin pre sako jekh manuš, na?“

„Na, amen furt džas jekhetane, sar o duchodci.“

„The tumen džan?“ phučel mandar e gadži le bare jakhenca.

„Hi, amen o Roma tiž phiras...“

„The nakiden vaš oda o love?“ asabnaha mandar phučel phureder gadžo.

„Na, odava bizo na...“

„Amen tumendar džanas, romņije, tumen džan čak vaš o love...“

„Sar avka vakeres? Oda nane čačo, me...“ chudfom choři.

„Odava pes čak avka vakerel,“ phenel e gadži lole mujeha, kamel te avel mištes, „ma ruš pr'amende.“

„Na, me narušav, the me som manuš adaj, the mušinav te kerel o zakoni, the hin man ajse povinosfa sar tumen...“

„Ola tumare povinosfa prindžaras, ale ma ruš pr'amende, ajso hin čačipen.“

„Avka amen savoren kiden? No kaj te džanes, me nadžava pro avri kidņipen, miro hangos naela...“

„Dumines, hoj tiro hangos hin ajso baro?“ asan savore.

„Talam hi, so te jekh hangos odaj ipen naela, avela baro, chibinela. Th' avka odaj hine čak savore gadže, the dikhav, hoj amen adaj nakamen...“

„Le Romen andre politika, odava bi avelas!“

„Talam bi avelas feder...“

„Tu amendar keres asaviben, hi? Te avenas bare raja o Roma, savoro bi avri čorenas, naelas bi nič...“

„The džanes, hoj odava hin jekh, te hin parno abo kalo, savore čoren, khatar e demokracija o bare raja sa avri čorde, the sas odaj jekh Rom?“

„Ola romņa hin čačipen,“ phenel jekh gadžo la cigaretla, „čak duminen, so hin amen? Nič, sa hin přeč, nane nič amaro, the ačhile barvale čak o uprone raja, the adačives hin lendar milionara. The o uprone raja nič pre lende nakeren, lenge džal čak pal amare hangi. Sako kamel the avel jekhbarer raj. Dilňaren amen sar šaj, the andre televiza pes sikhaven, so savoro den lav, save hine lače, so vaš amenge kerena. The kerena? Ta kaj, šoha, jon pre amende bisterena. Lenge džal čak pal oda, te aven jon bare raja, kaj lenge te avel mištes, imar man nane dzeka te džal ko avri kidņipen...“

„Tu des čačipen ola romņake? No nane amen ajso barvalipen, ale o avri kidņipen hin amaro, me dava miro hangos le Babišiske the hi...“

„The me le Hamačkoske...“

Jekhvarestar savore vičinkeren, kaske dena o hangi. Džav khatar lende het, hin mange somorutan. Calo iletos amen likerena vaš o namištes manuša, našfik maškar lende dživas sar jekhmодоšne... Irena Eliášová

VERONIKA KAČO

ADAN SANCHEZ

KAVÁRNA U ZVONU - VALAŠSKÉ MEZIRIČI

10. ŘÍJNA 2020

18:00

NÁMĚSTÍ 109/32 757 01 VALAŠSKÉ

MEZIRIČI

VSTUPNÉ: 100 Kč

REZERVACE: 603 524 184

Sar somorutno...

The so pes kerel andro svetos, ajse namište vjeci, sar hin o mariben, baro nasvalipen, the aver erđavipen, o kamiben hin furt, o kamiben hin, sar kezdinel o dživipen. Kana o kamiben džal lače dromeha, hin mištes, ale kana chudel baro džungalo nasvalipen – nane mištes, hin erđavo, the somorutno. Pharones pes mange odava pisinel, bo hin man kovlo jilo, the som igen jilestar. Ešebno kamiben hin ajso šukar, ešebno pipinšagos, ajso ko jilo, so šoha naprindžarlas, kana so duj džene džan andro jekh. Vakerava tumenge pal duj terne manuša, so pes igen kamen, no o džungalo nasvalipen lengero kamiben avri marel.

„Babo, čak mange pale ma vaker pal tiro vakeriben, pal o Del the ajse...“ phenel mange le čhaveskeri čaj.

„Somnakaj, nakamav nič te vakerel...“

„Džanav, so kames te vakerel!“

„Me tuke kamav te phenel, hoj ni-kas te narodes, me le papuha les lidžaha andre špitala.“

„Prebačin, babo, me duminavas, hoj mange deha tire lava...“

„Na, miri čhajori, hin pre tute

but.“ Dav lake smirom.

„Igen tuke palikerav, babo, me džav andre bufi, the o dad hin tiž andre bufi, nane ko les te lidžal.“

„Ma paliker mange, me le papuha sam khere, andre bufi naphiras, vaš amenge odava hin nič.“

„Babo, nek hin les pro muj e ruška, the te na fajčinel, ma de les cigaretla!“

„Mištes, sa kerava, so phenes.“ Oblapindom la, the džas andro motoris the le Radkoha te bešel. Džas ke špitala.

„Papu, akaňik ma dža le motorihazorales,“ mangel o Radkos mire romes.

„Na, ma dara, me džav polokones, čak de pre tute o pasí, the mištes tuke beš.“ Me darav, te na miro rom vakerel le čhaveha pal o nasvalipen.

„Nasas tut frištikos?“

„Na, lena mange o odberi, ale som bokhalo sar o džuklo, ha, ha.“

„Achaluvav, pal o odberi džaha te chal, mušines avri te likerel.“

„Imar lošanav.“

„Radko, the kaj džaha?“

„Pre onkologija...“

„Joj, me odava nakamav te phirel...“

„Me odaj phirav imar trin čhon, no nadžanav, či hjaba...“

„Na, Radko, tu sal terno manuš, odava šaj avri sasfos...“

„Babo, me oleske napaťav, me phirav pre chemoterapija vaš e Hanka, bo joj odava kamel, me duminav, hoj odava hin miro vigos!“

Phenel avka somorutne hangoha, hoj mange o jilo marel igen, hin mange pharones! Me, phuri manušni, mušinav te šunel ajso vakeriben terne bišberšike čhavesstar. Džal mange pro roviben, no našfik, bo bi dikhelas o čhavo. Nane man nisave lava leske te phenel, kaj leske te dav zor, te bi pes kerdas varesavo zazrakos, kaj bi gelas het oda erđavo nasvalipen!

E Hanka le Radkoha jekhetane phiren imar štar berš, prindžarde pes, sar sikhlonas. Sas savoro mištes, ale jekhtar andre bufi o Radkos tele peľa. Geľa ko dochtoris, rakhle leske rakovina. Le čhaskeri čaj duminel, hoj lakero kamiben avri sasťola, o Radkos hin lakero ešebno kamiben, kamelas peske šukares te dživel leha, no džungalo nasvalipen lengero kamiben murdarela... Irena Eliášová

DISCOVER FLEX, DISCOVER THE WORLD

DISCOVER FLEX, DISCOVER THE WORLD

Kdo se může hlásit?

- občané Česka, kteří se narodili mezi 15. 7. 2003 a 15. 7. 2006
- studují v 1. nebo 2. ročníku střední školy (nebo v odpovídajícím ročníku víceletého gymnázia)
- mají dobrý prospěch a domluví se anglicky
- nepobývali v USA v součtu déle než 90 dní za posledních pět let

Co FLEX hradí?

- cestu z místa bydliště v Česku do USA a zpět
- měsíční kapesné na osobní potřeby a společenské aktivity
- umístění v prověřené rodině
- studium na americké střední škole
- přípravný kurz před odjezdem i po návratu
- základní zdravotní pojištění

I TY MŮŽEŠ JET NA ROK DO AMERIKY ZADARMO!

Chceš si vyzkoušet život amerického teenagera? Bydlet rok v americké hostitelské rodině a studovat na americké střední škole? Zabojuj o stipendium FLEX na školní rok 2021/22, které plně hradí Ministerstvo zahraničí USA.

Přihláška on-line do 15. října na odkaze <https://ais.americancouncils.org/flex>

Máš otázky? Ozvi se nám!

- ✉ flex.cz@americancouncils.org
- ☎ +420 605187451
- f FLEX Czech Republic
- 📷 FLEXczechia
- 🌐 discoverFLEX.org
czechia.americancouncils.org

Ceník inzerce

- celá strana 5 000 Kč (rozměr 26x40)
- 1/2 strany 3 500 Kč (rozměr 26x20 nebo 40x13)
- 1/4 strany 1 500 Kč (rozměr 13x20)
- menší formát – 7 Kč/cm²
- Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%
- žádosti o inzerci na: holomkova@srmn.cz

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
 název organizace:
 adresa, PSČ:
 e-mail: telefon:
 počet objednaných výtisků:

- způsob platby: hotově složenkou
 bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
 bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2020 je 370 Kč

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě
 Bratislavská 65a,
 Brno 602 00
 tel.: 545 246 673
www.srmn.cz
 číslo účtu:
 230 0066 1977/2010

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury České republiky

22. ročník Světového romského festivalu 23. 09. – 26. 09. 2020
 22nd World Roma Festival www.khamoro.cz / www.afoc21.cz

PROGRAM / PROGRAMME	21.00 JAZZ DOCK
23. 09. 2020 19.00 JERUZALÉMSKÁ SYNAGOGA Koncert klasické hudby / Classical music concert: Alan Berký Mirenica & sólisté / SK	Opus Jazz koncert / concert: The Rosenbergs / NL
24. 09. 2020 18.00 WAIJ Bar & Café Vernisáž výstavy / Opening of the exhibition: Iveta Horvátová – Tváře / Faces	25. 09. 2020 19.30 GALICIE STROMOVCE Khamoro party: Časve Romane CZ, Feri & The Gypsies
	26. 09. 2020 21.00 JAZZ DOCK Opus Jazz koncert / concert: Marian Badii Trio / FR